

В.І. ЯРОВА, к.е.н., доц. НТУ «ХП», Харків
К.В. ОТІНОВА, магістр НТУ «ХП», Харків

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ В ЇХ ГОСПОДАРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

У статті досліджено сучасний стан розвитку промислових підприємств України, що в переважній більшості характеризуються низькою конкурентоспроможністю. Та розглянуто впровадження інновацій, як шлях подолання сучасних проблем їх господарювання.

This article explores the current state of development the industrial enterprises of Ukraine in the vast majority are characterized by low competitiveness. And it considers innovation as a way to overcome their current economic problems.

Ключові слова: промислова політика держави, підприємство, сучасні тенденції розвитку промисловості, інновації, інноваційна активність.

Вступ. Забезпечення розвитку, підвищення конкурентоспроможності та ефективності діяльності промислових підприємств є сьогодні актуальною та невідкладною проблемою.

Досвід розвинених країн показує, що рішенням даної проблеми може стати інноваційний розвиток. Економічний розвиток країни залежить від рівня інноваційної діяльності кожного підприємства. Впровадження інновацій є головним рушійним чинником забезпечення ефективної діяльності як окремих підприємств, так і економіки країни в цілому. Цим обумовлена актуальність даної проблеми.

Постановка задачі. Визначення сучасного стану промислових підприємств України з ринкових позицій, виявлення основних проблем їх розвитку та визначення ситуації в інноваційній сфері.

Методологія. Аналізом розвитку та стану промисловості займається велика кількість вітчизняних вчених: Я.В. Кудря, Т.О. Жуковська, Р.М. Скриньковський та інші. Питання інноваційного розвитку економіки ґрунтовно досліджено в працях як зарубіжних, так і вітчизняних вчених. Теоретичні засади інноваційних процесів в економіці розроблено у наукових працях таких видатних зарубіжних вчених як Й. Шумпетер, М. Кондрат'єв, М. Портер, Ю. Яковець, В. Гусарова та ін. Провідними вітчизняними дослідниками згаданої проблеми є А. Гальчинський, В. Геєць, А. Кузнєцова, В. Чернобаєв, В. Вакалюк, О. Юркевич та ін.

Результати дослідження. Аналіз основних показників діяльності промисловості за 2003-2011 рр. свідчить, що реальні темпи зростання обсягів промислового виробництва менші у чотири рази, а в машинобудуванні — у 2—2,5 разу, ніж заплановано у Державній програмі розвитку промисловості на 2003—2011 рр.

Починаючи з 2006 р., Україна має від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі товарами. Низькою є частка продукції машинобудування у структурі експорту продукції (на рівні 10%). Простежується також чітка тенденція до зменшення обсягів реалізованої промислової продукції через зниження її конкурентоспроможності на світовому ринку.

Неможливо також позитивно оцінити і процеси, що відбуваються у виробничо-технологічній сфері діяльності промислових підприємств. Частка застарілого устаткування в окремих галузях промисловості становить 60–70 %. Вітчизняне машинобудування не забезпечує належних темпів оновлення основних засобів. В промисловості домінують відсталі технології, що призводить до невиправдано високого споживання матеріалів та енергоресурсів.

За останні роки лише 4,5% загальної кількості підприємств випускали високотехнологічну продукцію. В рейтингу використання технологій та інновацій серед країн світу Україна посіла 83 місце, а за здатністю адаптувати нові технології через залучення прямих іноземних інвестицій — лише 97.

Модернізація застарілих основних фондів, створення нових виробничих потужностей потребують активної державної інвестиційної політики, створення умов для збільшення кредитування підприємств, що повинно стати пріоритетом державної промислової політики. Але інвестиційна підтримка промисловості залишається недостатньою. Частка інвестицій в основний капітал підприємств за рахунок коштів державного бюджету та коштів іноземних інвесторів у середньому становить 4—6%. Більше половини загального обсягу інвестицій здійснюються підприємствами з власних коштів. Це є свідченням відсутності в державі системи обґрунтованих пріоритетів промислової політики.

Порівняння показників інноваційної активності українських підприємств з результатами інноваційної діяльності підприємств країн-членів та кандидатів до вступу в ЄС свідчить про значне відставання нашої країни в інноваційній сфері. За період 2000-2010 рр. ситуація в інноваційній сфері продовжувала погіршуватися. Так, якщо в 2000 р. інноваційною діяльністю у промисловості займалися 1705 підприємств, або 18% від загальної їх

кількості, то у 2007 р. – 1472 підприємства, або 14,2%, у 2008 р. – 1397 підприємств, або 13%, а у 2009 р. – лише 1411, або 12,8% від кількості інноваційно-активних підприємств. В Україні інноваційна активність промислових підприємств знаходиться на рівні, який не досягає навіть мінімального значення серед європейських країн, а якщо порівнювати з країнами-лідерами інноваційного розвитку, то розрив становить близько 5 разів.

Промислова політика держави має націлювати промислове виробництво на широкомасштабне інтегрування з метою реалізації великих інноваційних проектів. Це — один із найефективніших механізмів побудови нової моделі вітчизняної промисловості, наближеної до структури промисловості технологічно-розвинених країн світу.

Аналізуючи зарубіжний досвід реалізації промислової політики, можна помітити, що у країнах ринкової економіки головною метою промислової політики стала великомасштабна консолідація підприємств. Вона завершилася створенням потужних структур — фінансово-промислових груп. Характерною рисою державної промислової політики є здійснення комплексних заходів із підтримки таких об'єднань. На це спрямовуються значні бюджетні інвестиції, запроваджується сприятлива податкова політика.

Інноваційний розвиток реалізується за допомогою короткострокових та середньострокових проектів і програм. На сьогодні в Україні не запроваджені ефективні механізми реалізації пріоритетних економічних проектів, які дозволяли б концентрувати на їх виконання фінансові, матеріальні та людські ресурси держави. Самі програми охоплюють незначну кількість підприємств промисловості й істотно не впливають на поліпшення її економічного стану.

Таким чином, на сьогодні значна увага має приділятися освоєнню та підготовці випуску нових видів продукції, запровадженню нових технологій, технічному переозброєнню виробництва, адже розвиток науково-технічної діяльності, розробка та впровадження інновацій є запорукою успішного функціонування та покращення стану найважливіших галузей промисловості. Увагу слід приділити розвитку наукоємних та високотехнологічних виробництв, що призведе до зниження матеріалоемності продукції. Для підтримки конкурентоспроможності продукції на ринку необхідно забезпечити високу якість продукції, її надійність та довговічність, що потребує великих інвестиційних вливань у наукове забезпечення та оновлення технологічного парку виробництва.

Висновки. Промисловість України перебуває у складному фінансовому становищі, простежується зниження конкурентоспроможності продукції, слабка інвестиційна підтримка та недієва державна промислова політика. Інноваційні чинники економічного зростання досі не відіграють значної ролі і не знаходять відображення у реальних діях державної влади.

Динаміка кількості підприємств, що впроваджували інновації, та питома їх вага у загальній кількості промислових підприємств свідчить про негативні тенденції в інноваційній сфері. Тому на сучасному етапі розвитку промисловості України особливо важливим є розуміння на всіх рівнях державної влади ролі інноваційного чинника в забезпеченні соціально-економічного розвитку країни.

Список літератури: 1. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 липня 2003 р. N 1174, Київ. «Про схвалення Державної програми розвитку промисловості на 2003-2011 роки», із змінами 2. Бубенко П.Т. Інституційна динаміка просторової організації економічного розвитку. Монографія / П.Т. Бубенко. — Харків: ХНАМГ, 2008. — 295 с. 3. Жукова А.Г. Інноваційно-інвестиційна діяльність промислового підприємства: проблеми та інструментарій забезпечення розвитку / Жукова А.Г. // Європейський вектор економічного розвитку. — 2010. - №2. — С.46 4. І. В. Одоцюк / Технологічна структура промисловості України: реалії та перспективи розвитку; НАН України ; Ін-т екон. та прогнозів. НАН України. — К., 2009. — 304 с. 5. Наукова та інноваційна діяльність а Україні у 2008 році: Статистичний збірник — К.: Держкомстат України, 2009. — 356 с. 6. Ніколайчук М. В. Сучасний стан та перспективи інноваційного розвитку промислових підприємств / М.В. Ніколайчук, І.Ю. Спіфанова // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. — Хмельницький. — 2010. — №6. — Т.3. — С. 16 – 19.

Подано до редакції 10.02.2011